

ФАТХУТДІНОВА І.В.,

здобувач кафедри філософії Переяслав-Хмельницького
державного педагогічного університету
імені Григорія Сковороди

СІМ'Я ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН І СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

Сім'я як соціокультурний феномен і соціальне явище представляє значний інтерес для соціально-філософського дослідження. З одного боку, як вихідний і визначаючий осередок суспільства сім'я забезпечує стабільність суспільства і еволюціонує разом з ним. З іншого боку, сім'я виступає як соціальний простір, в якому відбувається зародження і становлення нового члена суспільства - громадянина, який потім стане чинити на суспільство безпосередній вплив. В статті автор дослідила, що сім'я як соціокультурний феномен - це єдино можливе міждисциплінарне охоплення структури і функцій сім'ї як: 1) соціального осередку суспільства і 2) соціального простору для формування і розвитку підростаючих поколінь даного суспільства.

Ключові слова: сім'я, українська родина, соціокультурний феномен, феміністка, родознавство

Сім'я - це гарант стабільності і послідовного розвитку суспільства, але водночас, і середовище, в якому дозрівають нелінійні процеси - формуються елементи нестабільності, які, як це не парадоксально, призводять суспільство до ще більшої стабільності.

Аналіз наукової літератури за зазначеною проблемою виявив тривогу за стан інституту української родини, що проявляється у багатьох дослідників. Фахівці з різних областей наукового знання, що вивчають проблеми сім'ї, говорять про глибоку кризу, яку переживає інститут української родини. Фахівці у галузі філософії освіти (В. Андрущенко [1], О. Базалук [2-3], С. Клепко, С. Черепанова [9-10] та ін.), психології (В. Рибалка та ін.), педагогіці (В. Сухомлинський та ін.), соціології (О. Конт, Е. Дюркгейм, П. Сорокін та ін.), державного управління (М. Буяновська, В. Деріга, О. Кулик, О. Михайленко та ін.) із занепокоєнням аналізують і шукають виходу з наступних проблем, які торпедують і виводять зі стану послідовної еволюції інститут української родини:

- скорочення розмірів сім'ї, зменшення кількості дітей у сім'ї, збільшення відсотка неповних сімей;
- тенденція до руйнування моральних підвалин сім'ї, деградація сімейних цінностей, ослаблення сімейної комунікації;
- стан репродуктивного здоров'я членів родини, який є невід'ємною складовою частиною здоров'я нації і має стратегічне значення для забезпечення сталого розвитку суспільства.
- тенденція до збільшення кількості абортів, рівня материнської та дитячої смертності, та ін.;

- відсутність гарантованості прав та інтересів української сім'ї;
- відсутність фінансових, соціальних та юридичних умов що гарантують сталий розвиток молодого сім'ї;
- декларативність більшості нормативно-правових заходів, що впроваджувалися державою на протязі її незалежності (1990-2014 роки).

Як зазначають М. Буяновська, В. Деріга, О. Кулик, О. Михайленко та багато інших дослідників, непослідовність, вибірковість, відсутність необхідного фінансування прийнятих державних програм, та багато інших об'єктивних і суб'єктивних чинників, створили умови не стільки для послідовного і врегульованого розвитку української сім'ї, скільки до її самоорганізації і самопристосування в неприпустимих за європейськими мірками умовах виживання. Сьогодні поняття «сім'я» та «проблеми сім'ї» є предметом дослідження багатьох суспільних наук, таких як філософія, історія, етнографія, соціологія, демографія, психологія, родоvodu (фамілістика), державного управління. Кожна з цих наук прагне дати своє визначення сім'ї і тому проблемному полю, в якому сім'я розвивається. Саме тому виступаючи як об'єкт дослідження, сім'я і проблеми сім'ї поділені на безліч предметних складових. Через те, кожен науковий напрям виробляє свої підходи до вивчення сімейної проблематики.

Дослідниця Н. Дівіцина дає наступне визначення сім'ї: «Сім'я є соціальна група, в якій чоловіки і жінки задовольняють природні статеві та інші (духовні, етичні, естетичні) потреби і забезпечують відтворення суспільства шляхом народження потомства. Тим самим, сім'я як би вплетена в корінні основи життєдіяльності і утворює базові передумови функціонування соціуму шляхом фізичного і соціокультурного заміщення поколінь» [5, С.7]. Відомий український дослідник сім'ї А. Буковинський запропонував своє визначення сім'ї, а саме: «сім'я – це система зв'язків, взаємодій і відносин, яка базується на подружжі й кровній спорідненості, члени якої пов'язані любов'ю, побутом, спільністю проживання і в якій реалізуються потреби особистості й суспільства». Феномен подружжя тлумачиться як «добровільний союз між чоловіком і жінкою, заснований на взаємній любові, який передбачає народження і виховання дітей» [4, С.167]. Проблема дослідження сім'ї та особливостей її розвитку в умовах становлення української державності не тільки надзвичайно актуальна, але і відрізняється певною складністю, як у теоретичному, так і практичному відношеннях. Сім'я як соціокультурне явище розглядається науковцями у всіх спектрах своїх проявів: соціальних, економічних, культурних, духовних, психофізіологічних. Вона носить комплексний і міждисциплінарний характер, включаючи питання трансформації сім'ї як соціального інституту, структури і форм сім'ї, ролі жінки в сім'ї та суспільстві, генезису і еволюції інститутів сім'ї, шлюбу, сімейних цінностей. В науковий дискурс сімейної проблематики входять також питання демографічної, тендерної та сімейної політики. Дослідження сім'ї та її інституційних трансформацій актуально і з точки зору того, що сім'я - це особливий соціокультурний інститут, від якого

багато в чому залежить стабільність і стійкість розвитку всього суспільства. Цим пояснюється постійний інтерес дослідників до сімейних трансформацій.

Проблеми сім'ї та шлюбу розглядалися від класиків світової філософської думки до сучасних філософів, соціологів, психологів та інших науковців, що займаються розробкою цієї проблеми. Від Сократа, Платона, Арістотеля та ін.. до Ж. Піаже, Б. Рассела, Ж.-П. Сартра, М. Хайдеггера та ін.

Серед зарубіжних авторів, що займалися дослідженням сім'ї наведемо: Е. Гідденса, У. Джемса, К. Девіса, М. Кастельса, М. Міда, Дж. Мердока, Р. Мертон, Т. Парсонса, Ж. Піаже, Ф. Ле Пле, Н. Смелзера, А. Тоффлера, З. Фрейда, К. Циммермана, Я. Щепанського, К. Ю. Хабермаса. Серед радянських і російських дослідників, що збагатили розуміння сім'ї своїми розробками і концепціями наведемо: А. Антонова, В. Архангельського, Л. Андрєєва, І. Бестужева-Лада, С. Голоду, Т. Гурко, І. Кона, М. Мацковську, Л. Савінова, Б. Урланіса, А. Харчева. Серед українських дослідників: В. Андрущенко, О. Балакірева, А. Буковинський, Є. Білик, А. Галович, С. Глазунов, О. Гомілко, І. Ковальова, А. Лантух, Н. Лавріненко, Т. Медина, Т. Руденко, Л. Саввінов, В. Ткачова, Н. Туліна, С. Черепанова, Л. Усанова та ін.

Практично у будь-якого мислителя, вченого, громадського діяча можна виявити ту чи іншу позицію з проблеми сім'ї. Однак при найближчому розгляді, як дослідила в своїй дисертаційній роботі М. Торопигіна, з'ясовується, що сім'я в онтологічній площині досить рідко ставала і стає предметом спеціального соціально-філософського дослідження [8]. «Сім'я, що взята у всій цілісності свого буття і змісту, що не зведена ні до фізіології статевих актів, ні до економічної діяльності, ні до трансляції громадської інформації, вкрай рідко виступає як онтологічно значущий предмет дослідження» - зазначає М. Торопигіна [8].

Історія розгляду сім'ї та проблемного поля пов'язаного з нею, починається з роботи швейцарського вченого, фахівця з первісного суспільства І. Бахофена, який на початку XIX століття видав важку для сприйняття, але тим не менш глибоку за змістом книгу «Теорія материнського права». У книзі І. Бахофен висунув наступні положення: у людей спочатку існували нічим не обмежені статеві відносини - гетеризм в його термінології; гетеризм виключає визначення батьківства, тому походження дітей можна було визначати лише по жіночій лінії (материнське право); завдяки материнському праву, жінки як єдині достовірно відомі батьки молодого покоління, користувалися високим ступенем поваги, аж до повного панування (гінеократії); перехід до одношлюбності, при якому жінка належала виключно одному чоловікові, порушував споконвічні права інших чоловіків на цю жінку, тому жінка протягом певного часу повинна була віддаватися стороннім. Але засновником науки про сім'ю прийнято вважати не І. Бахофена, а видатного американського науковця, етнографа, соціолога і історика Л. Морган. У 1877 році вийшла його ключова робота «Стародавнє суспільство або дослідження ліній людського прогресу від дикості через варварство до цивілізації», в якій Л. Морган проаналізував

Сім'я як соціокультурний феномен і соціальне явище

основні етапи еволюції шлюбно-сімейних відносин від стану промискуїтета через різні форми групового шлюбу до моногамії.

Наступний етап розвитку проблематики сім'ї пов'язаний з видатними французькими філософами і соціологами. У розумінні французького філософа, засновника соціології О. Конта сім'я - це союз, заснований на інстинктах і емоційній прихильності. Це школа соціального життя, у якій індивід вчиться коритися і управляти, жити в гармонії з іншими і для інших. Найважливіша функція сім'ї по О. Конту, є передача культурно-історичних традицій, які забезпечують в суспільстві соціальну спадкоємність. Завдяки родині минуле пов'язується з сьогоденням і майбутнім. Інший французький філософ Е. Дюркгейм, продовжив ідеї позитивістського функціоналізму О. Конта. У роботах, які датуються кінцем XIX - початком XX століття, Е. Дюркгейм розглядає інститут сім'ї як частину соціальної реальності, яка включена в універсальний природний порядок. У розумінні Е. Дюркгейма сім'я - це стійке, ґрунтовне явище, підпорядковане об'єктивним законам буття. Це форма колективного життя, асоціації індивідів. Суспільство як соціальна реальність завжди автономно по відношенню до індивіда. В СРСР дослідження проблеми сім'ї та шлюбу пройшло складний шлях. З кінця 1930-х років і до середини 1960-х років ця тема перебувала під жорстким контролем правлячої комуністичної партії і майже не досліджувалася науковцями. Аналіз поодиноких робіт з цієї проблематики за цей час (наприклад, роботи С. Новосельського, Г. Свердлової, С. Струмиліна та ін.) показав, що всі вони присвячені головним чином питанням демографії і сімейного права.

Перші, головним чином, соціологічні дослідження радянської сім'ї почали з'являтися ближче до кінця 1960-х років. Вони були викликані обговоренням і прийняттям в 1968 році Основ законодавства про шлюб та сім'ю СРСР. Однак, як зауважила дослідниця цього питання А. Савчук, проблема сім'ї і в подальшому не була головною в наукових дослідженнях. Основне місце в наукових дослідженнях цього періоду часу займало питання зміни економічного статусу жінок: показувалися досягнення в сфері жіночої освіти, охорони здоров'я, побутового обслуговування, вивчався розвиток законодавства у сфері охорони праці [6]. Ті зміни, які відбулися в сім'ї в післяреволюційні роки (в 1920-і рр.) в науковій літературі цього періоду подавалися в цілому як позитивне явище, хоча і з деякими недоробками (наприклад, роботи М. Журавкова, Е. Груздевої, Е. Новікової та інших).

Тільки з початку 1970-х років, і то, головним чином за кордоном, в рамках радянсько-західних досліджень, з'явилися перші наукові роботи що досліджували особливості розвитку радянської сім'ї. В цих роботах розглядалися наступні проблеми: аналізувалася марксистська концепція рівноправності і її вплив на становище радянських жінок; видавалися і активно використовувалися спогади про зародження радянської сім'ї російських емігрантів і іноземних громадян, які проживали або відвідували

СРСР з 1920 по 1960 роки; сексуальна культура того часу в СРСР; проблема контролю народжуваності, та ін.

Найбільш відомим дослідженням радянської сім'ї і особливостей її розвитку цього періоду часу, що було переведено на російську мову і витримало ряд перевидань, стала робота Р. Стайтса «Жіночий визвольний рух в Росії. Фемінізм, нігілізм і більшовизм. 1860-1930 pp.» [7]. Дослідження Р. Стайтса - це дійсно високопрофесійна робота, в якій автор на основі численних джерел, проаналізував роль жінок в Росії і в перше десятиліття Радянської влади. Р. Стайтс розглянув долі практично всіх історично значимих для Росії жінок, вказав на їх роль в історії імперії та Радянської держави.

У своєму дослідженні Р. Стайтс вперше для свого часу зробив низку важливих висновків [7]: простежив зв'язок багатьох більшовицьких ідей в сфері жіночої рівноправності з нігілізмом і фемінізмом; провів глибокий аналіз поглядів А. Коллонтай на шлюб і сексуальні відносини; обґрунтував висновок про подвійне навантаження на жінку. У Горбачовський період перебудови і гласності (друга половина 1980-х років) розпочався новий етап у вивченні сім'ї, особливостей становища жінки в сім'ї та суспільстві. Роботи Е. Новікова, Т. Маліка, А. Музиря та ін. присвячені: всебічному аналізу і порівнянню становища жінки в СРСР і в інших країнах; переосмисленню і наповненню новим змістом запозиченого з американського наукового дискурсу поняття тендер; розгляду радянської сім'ї як одного із способів закріплення чоловічого панування не тільки в родині, а й у суспільстві. На думку дослідниці М. Торопигіної, сім'я являє собою складний і разом з тим цілісний соціокультурний феномен, який можна визначити як соціальний інститут і малу соціальну групу одночасно. Вона займає значне місце в системі соціальних відносин, соціальній структурі суспільства, відіграє важливу роль у житті соціуму, знаходиться в тісному взаємозв'язку з суспільством і державою. Індивіди, що входять до складу сім'ї, пов'язані шлюбними і родинними відносинами, спільністю побуту і цінностей, емоційними зв'язками, моральними і правовими зобов'язаннями по відношенню один до одного [8].

Існує велика кількість думок щодо особливостей розвитку концептуальних підходів до вивчення сім'ї. Наприклад, російські дослідники вважають, що в історії філософської, соціологічної та соціально-психологічної думки концептуальні підходи до вивчення сім'ї в своєму розвитку пройшли наступні етапи: 1) традиційний; 2) класичний сцієнтистський; 3) некласичний сцієнтистський; 4) постнекласичний сцієнтистський (сучасний). Крім того, усередині кожного з цих етапів існували різні, конкуруючі між собою, концептуальні підходи до вивчення сім'ї [8].

Міждисциплінарні дослідження сім'ї, ряд дослідників (наприклад, Н. Дівіцина [5], С. Черепанова [9-10] та ін.) намагаються звести у предметне поле однієї наукової дисципліни - фамілістики (родоводу, родознавства).

Саме на міждисциплінарному підході ґрунтується концептуальне становлення науки про сім'ю – фамілістики. У фамілістиці розглядаються різні типи сімей: міська, сільська, молода, студентська, робоча, сім'я що розпадається, неповна сім'я, сім'я з дітьми-інвалідами, позашлюбна родина, соціально благополучна, партнерська, з дітьми і без них та ін. Спостерігаючи за трансформаціями в структурі та функціях сім'ї протягом ХХ сторіччя, причому не тільки в масштабах України, але і в масштабах Європи та світу, ми можемо відзначити тенденцію що чітко проглядається, а саме, заміщення традиційного типу сім'ї модернізованим типом. Як зазначає М. Торопигіна, поряд з традиційними формами шлюбно-сімейних відносин формуються і закріплюються в шлюбно-сімейній поведінці форми відносин, що є альтернативні традиційним формам шлюбно-сімейних відносин. До найбільш поширених альтернативних форм шлюбно-сімейних відносин на рубежі тисячоліть відносяться: самотність, незареєстроване співжиття, свідомо бездітний шлюб, позашлюбні сексуальні зв'язки, свінгерство, гомосексуальність, груповий шлюб [8]. Саме в результаті співіснування традиційного і модернізованого типу сім'ї, сучасні шлюбно-сімейні відносини виявляються представленими одночасним існуванням і розвитком моногамних і немоногамних моделей шлюбно-сімейної поведінки і шлюбно-сімейних відносин, традиційних та альтернативних традиційним сімейних стилів.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В.П. Світанок Європи: Проблема формування нового учителя для об'єднаної Європи ХХІ століття / Віктор Петрович Андрущенко – К.: Знання України, 2011. – 1099 с.
2. Базалук О.А. "Философия образования в свете новой космологической концепции". Учебник / Олег Базалук - Киев: Кондор, 2010. - 458 с.
3. Базалук О. А. Женица для вдохновения: поэма / О.А. Базалук – Полтава: ООО «АСМІ», 2013. – 352 с.
4. Буковинський А. Й. Сім'я як соціокультурний феномен в Україні [Текст] : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03 / Буковинський Адріан Йосипович ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. - К., 2012. – 191 с.
5. Дивицька Н.Ф. Семейное воспитание: Краткий курс лекций для вузов. / Н.Ф. Дивицька - М.: ВЛАДОС-пресс, 2006. - 327 с.
6. Савчук А. А. Трансформация отношений к семье и браку на российском Дальнем Востоке в 1917-1936 гг. : диссертация ... кандидата исторических наук: 07.00.02 / Анна Александровна Савчук; [Место защиты: Дальневост. федер. ун-т]. - Владивосток, 2013. - 220 с.
7. Стайтс Р. Женское освободительное движение в России. Феминизм, нигилизм и большевизм. 1860-1930 / Р. Стайтс / Пер. с англ. И.А. Школьниковой, к.и.н. О.В. Шныровой. - М.: "Российская политическая энциклопедия" (РОССПЭН), 2004. - 616 с.
8. Торопигина М. В. Институт семьи в современной России: социально-философский анализ: диссертация ... кандидата философских наук: 09.00.11 / М. В.Торопигина; [Место защиты: Моск. гос. техн. ун-т им. Н.Э. Баумана]. - Москва, 2011. - 206 с.
9. Черепанова С.О. Філософія родознавства: Навч. Посіб. / Світлана Олександрівна Черепанова – Київ: Т-во «Знання», КОО, 2008. – 460 с.

10. Черепанова С.О. *Філософія освіти. Світоглядно-гуманітарний вимір: людина-наука-культура-мистецтво-стиль мислення: монографія.* / Світлана Олександрівна Черепанова. – Львів: Світ, 2011. – 408 с.

11. Фатхутдінова І. *Вплив ідеологічного апарату примусу на роль української жінки у сфері сімейно-шлюбних відносин в період соціально-політичних потрясінь* / *Future Human Image 2 (5): academic journal* - Kiev: ISPC, 2015 – С.46-58

REFERENCES

1. Andrushchenko V. Andrushchenko Svitlanok Єvropi: Problem formuvannya new teacher Єvropi XXI stolittya / Viktor Andruschenko - K .: Knowledge of Ukraine, 2011 - P.1099.

2. Bazaluk O. "The philosophy of education in the light of the new cosmological concept." Textbook / Oleg Bazaluk - Kiev: Condor, 2010. - 458 p.

3. Bazaluk O. woman for inspiration: Poems / O. Bazaluk - Poltava: LLC "ASMI", 2013. - 352 p.

4. Bukovynska A. Sim'ya yak sotsiokulturny phenomenon Ukraïni [Text]: Dis. ... Cand. filos. Sciences: 09.00.03 / Bukovynska A ; Nat. ped. Univ IM. M.Dragomanov. - K., 2012. - 191 p.

5. Divitsyna N. Semevedenie: Short course of lectures for universities. / N. Divitsyna - M .: VLADOS Press, 2006. - 327 p.

6. Savchuk A. Transformation of relationships to family and marriage in the Russian Far East in 1917-1936. : The dissertation ... The candidate of historical sciences: 07.00.02 / A. Savchuk; [A protection Place: Dalnevost. Feder. Univ] .- Vladivostok, 2013. - 220 p.

7. Stites P. Stites women's liberation movement in Russia. Feminism, Nihilism and Bolshevism. 1860-1930 / Robert Stites / Trans. from English. IA Shkol'nikova, Ph.D. OV Shnyrovoy. - M .: "Russian Political Encyclopedia" (ROSSPEN), 2004. - 616 p.

8. Toropygina M. Institution of the family in modern Russia: the socially-philosophical analysis: the dissertation . The candidate of philosophical sciences: 09.00.11 / M. V.Toropygina; [A protection Place: Mosk. state. tehn. Univ them. NE Bauman]. - Moscow, 2011. - 206 p.

9. Cherepanov S. Filosofiya rodoznastva: Navch. Posib. / Svitlana Cherepanov - Kiev: of "knowledge", CCW, 2008. - 460 p.

10. Cherepanov SO Filosofiya osviti. Svitoglyadno-gumanitarny vimir: Person of Science-Culture-Art of style mislennya: monografiya. / Svitlana Cherepanov. - Lviv: Svit, 2011. - 408 p.

11. Fathutdinova I. Vpliv ideologichnogo aparata Primus role Ukraïnskoï zhinki have sferi simeyno-shlyubnih vidnosin in period sotsialno-politichnih potryasin / *Future Human Image 2 (5): academic journal* - Kiev: ISPC, 2015 - P.46-58.

ФАТХУТДИНОВА И.В., соискатель кафедры философии Переяслав-Хмельницкого государственного педагогического университета имени Григория Сковороды (Переяслав-Хмельницкий, Украина)

СЕМЬЯ КАК СОЦИОКУЛЬТУРНЫЙ ФЕНОМЕН И СОЦИАЛЬНОЕ ЯВЛЕНИЕ

Семья как социокультурный феномен и социальное явление представляет значительный интерес для социально - философского исследования. С одной стороны, как исходящая и значительная ячейка общества семья обеспечивает стабильность общества и эволюционирует вместе с ним. С другой стороны, семья выступает как социальное пространство, в котором происходит зарождение и становление нового члена общества – гражданина, который в последствии станет совершать на общество

Сім'я як соціокультурний феномен і соціальне явище

непосредственное влияние. В статье автор исследовала, что семья как социокультурный феномен – это единственно возможное междисциплинарное объединение структуры и функций семьи как: 1) социальной ячейки общества и 2) социального пространства для формирования и развития подрастающих поколений данного общества.

Ключевые слова: семья, украинская семья, социокультурный феномен, феминистка, родознавство.

FATKHUTDINOVA, IRINA - Competitor of the Department of Philosophy of Pereyaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University named after Skovoroda (Pereyaslav-Khmelnytsky, Ukraine)

THE FAMILY AS A SOCIAL AND CULTURAL PHENOMENON AND SOCIAL PHENOMENON

The family as a social and cultural phenomenon and social fact is very interesting for the social and philosophical research. On the one hand, the origin and determining unit of society the family provides stability of society and evolves with it. On the other hand, the family acts as a social space in which there is the origin and formation of a new member of society - citizen, who will make a direct impact on society. In the article author researched the family as a social and cultural phenomenon is only possible interdisciplinary coverage structure and functions of the family as: 1) social unit of society and 2) social space for the formation and development of future generations of the society. Nowadays the concept of "family" and "family problems" is the subject of many social sciences such as philosophy, history, ethnography, sociology, demography, psychology, genealogy (family tree), state management. Each of these sciences seeks to give its definition of the family and therefore problematic field in which the family develops. It is therefore acting as an object of study, family and family problems are divided into many subject components. Because of this each scientific field produces its approaches to the study of family problems. The family as a socio-cultural phenomenon is considered by scientists in all its range of kinds: social, economic, cultural, spiritual, physiological. It is comprehensive and interdisciplinary nature, including the transformation of the family as a social institution, structure and forms of the family, the role of woman in family and society, the genesis and evolution of the family, marriage, family values. In scientific discourse of family issues are included also issues of population, tender and family policy. Family research and its institutional transformations is actual in terms of the family as a special socio-cultural institution, which largely depends on the stability and sustainability of society. This explains the continued interest of researchers to family transformations. The problems of family and marriage were considered both by classics of world philosophical thought and modern philosophers, sociologists, psychologists and other scientists involved in the development of this problem. Practically any thinker, scholar, public figure can detect a particular position on the family problems. However, with careful research, it appears that the family in the ontological plane became quite rare and become the subject of special socio-philosophical research.

Key words: family, Ukrainian family, socio-cultural phenomenon, feminist, family-line studying.

Дата надходження рукопису 19.09.2015 року

Рекомендовано до публікації 24.09.2015 року